

Likestillings- og
diskrimineringsombudet

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 dep
0030 Oslo
postmottak@hod.dep.no

Vår ref.
11/887-15-HW

Deres ref.
200800877-/KJJ

Dato:
03.10.2011

HØRINGSUTTALELSE- RITUELL OMSKJÆRING AV GUTTER

Likestillings- og diskrimineringsombudet viser til høringssak 200800877-/KJJ og forslag om lovregulering av rituell omskjæring av gutter.

Formålet med forslaget er å forebygge skader ved omskjæring av gutter ved å sikre at inngrepet gjennomføres i forsvarlige former.

I arbeidet med høringssaken, har ombudet gjennomført uformelle samtaler med Barneombudet og Norsk senter for menneskerettigheter. I tillegg har ombudet vært i kontakt med Samarbeidsrådet for tros og livssynssamfunn og invitert til dialog om høringssaken.

Ombudet vil med innspillene rette fokuset på hva ombudet anser for å være grunnleggende premisser for hvordan myndighetene kan gå frem når de ønsker å regulere handlinger som er knyttet til minoriteters religiøse rituelle praksiser og tradisjoner og som anses som legitime.

Departementets dokumentasjon av problemet- hva er den reelle risikoen?

Departementet oppgir to formål med lovforslaget:

- Kvalitet på omskjæring skal sikres for å forebygge komplikasjoner
- Andre problemer ved omskjæringen, som smerter og traumer, skal forebygges

I dag dekkes utgiftene til omskjæring av det offentlige, men det er svært få muligheter til å få det utført ved et helseforetak fordi inngrepet ikke prioriteres. En del inngrep utføres ved private sykehus, da mot en egenbetaling (3.500 – 9.500 kr.).

Departementet uttrykker bekymring for at denne situasjonen medfører at mange velger ”ukyndig hjelp” (s.21). Både modell A og B inneholder derfor en full finansiering av omskjæringen fra det offentlige – slik det i prinsippet også er i dag.

Ombudet mener det er viktig at gutter som omskjæres får kvalifisert behandling og følges opp av kyndig helsepersonell. Ombudet etterlyser konkrete opplysninger om hva departementet vet om dagens situasjon. Ombudet mener at slik dokumentasjon finnes tilgjengelig i dag. Helseforetakene utarbeider detaljerte statistikker om helsetjenester som tilbys innenfor sin virksomhet. Statistikken besvarer spørsmålet om hvor mange som benytter tilbudet i helseforetaket, i tillegg til en angivelse av hvor mange som ble behandlet for skader knyttet til omskjæring utført i og utenfor helseforetakene.

Omskjæring av gutter kan etter ombudets syn ikke betraktes som et medisinsk nødvendig inngrep, men en rituell handling. Omskjæring av gutter aksepteres som en del av samfunnets religionsfrihet. Om myndighetene bør ta et ansvar for å finansiere denne religiøse praksisen, fordi krav om egenbetaling vil kunne medføre ukyndig omskjæring, er et vanskelig spørsmål. I utgangspunktet bør religiøse praksiser som omskjæring bekostes av de som ønsker det utført. Det er vanskelig å tenke seg at foreldre ønsker å gamble med barnas helse for å spare penger. Med en rett til religionsutøvelse kan en argumentere for at det også følger en plikt overfor samfunnet og i forhold til andres rettigheter – f. eks barnas rett til ikke å påføres smerte/traumer. Det kan virke stigmatiserende og fordomsfullt å mistenkeliggjøre foreldre som praktiserer rituell omskjæring for ikke å ivareta barnas helse, uten samtidig å dokumentere at dette er et problem i dag.

Ombudet ser derfor faktaopplysningene som nødvendig dokumentasjon for å vurdere hvor legitimt en nærmere regulering av omskjæringspraksisen er, særlig når departementet selv angir risiko for skader som hovedbegrunnelse for lovforslaget.

Rituell omskjæring- et spørsmål om diskriminering?

Likestillings- og diskrimineringsombudet har som mandat å arbeide for likestilling og mot diskriminering uavhengig av blant annet etnisitet, religion, livssyn og kjønn.

Ombudet håndhever diskrimineringslovgivningen og fører tilsyn med at blant annet offentlige myndigheter arbeider målrettet, planmessig og aktivt for å fremme lovenes formål. For at slik diskriminering skal foreligge, er det et vilkår at for eksempel en praksis stiller noen dårligere enn andre på grunn av ett eller flere diskrimineringsgrunnlag, for eksempel kjønn og/eller etnisitet, uten at det foreligger en legitim grunn for forskjellsbehandlingen.

Praksisen med rituell omskjæring av gutter er under debatt, og enkelte mener at praksisen bør forbys, blant annet fordi det stilles spørsmål ved om praksisen diskriminerer gutter på bakgrunn av kjønn (eks. Lars Gule i innlegg i Morgenavisen 1. juli 2011). Barneombudet ønsker en nedre aldersgrense for omskjæring som beskytter barna. I dag er det kun oppstilt et forbud mot omskjæring av kvinner jf. kjønnslemlestelsesloven.

I høringsnotatet skriver departementet innledningsvis s. 6 at ”[...] rituell omskjæring har blitt praktisert i Norge i lang tid, og det tas derfor ikke stilling til hvorvidt

rituell omskjæring bør forbys eller ikke". Departementet legger på s. 27 til grunn at rituell omskjæring ligger inn under det som de eller den som har foreldreansvaret kan samtykke til, på s. 38 at rituell omskjæring av gutter ikke anses for å være i strid med barnekonvensjonen, og på s. 29 heller ikke i strid med EMK. Departementet har ikke vurdert rituell omskjæring verken i forhold til likestillingsloven eller i forhold til diskrimineringsloven. I oversendelsesbrevet innrømmer departementet at rituell omskjæring av gutter likevel reiser en rekke vanskelige problemstillinger, også av juridisk art.

Ombudet kjenner ikke til at noen europeiske stater forbyr rituell omskjæring av gutter i dag, eller at praksisen er tatt opp som et mulig menneskerettsbrudd.

Ombudet kan ikke på bakgrunn av høringssaken ta stilling til hvorvidt omskjæring av gutter i seg selv reiser diskriminerings spørsmål. Ombudet savner likevel en konkretisering av den kunnskapen som finnes om praksisen i Norge i dag, som kan synliggjøre hva som gjør at departementet finner det nødvendig å regulere praksisen med et eget lovforslag. I den grad den reelle risikoen for skader ved omskjæring gir grunnlag for en bekymring for guttenes helse, vil en regulering av praksisen i større grad fremstå som et forholdsmessig tiltak for å beskytte gutter mot en slik fare.

Ombudet etterlyser derfor en tydeligere argumentasjon fra departementet når det gjelder nødvendige forutsetninger for at omskjæring av gutter *ikke* skal komme i konflikt med annen nasjonal eller internasjonal lovgivning, f. eks diskrimineringsvernet.

Nærmere om departementets lovforslag

a) Lovfesting av offentlig helsetilbud

I begge forslagene til modell for løsning, forslår departementet en lovfesting av at de regionale helseforetakene skal utføre rituell omskjæring som en helsetjeneste.

Ombudet er positiv til forslaget dersom et offentlig helsetilbud reduserer den reelle risikoen for skader og traumer for guttene.

På den andre siden kan ikke vi se at det foreligger noe dokumentasjon på at risikoen er mindre når guttene omskjæres ved helseforetakene, enn ved private løsninger.

b) Hvem kan utføre inngrepet?

Ombudet ser at modell A som foreslår at andre enn leger skal kunne utføre inngrepet er i tråd med den religiøse praksisen som finnes i dag. En slik praksis bør kunne videreføres dersom det ikke foreligger dokumentasjon som tilsier noe annet. Ombudet er også enig i at det bør kunne stilles kompetansekrav når andre enn leger utfører inngrepet.

Departementet foreslår videre at adgangen for andre enn leger til å utføre rituell omskjæring bare bør tillates for barn er under 2 måneder fordi risikoen for komplikasjoner reduseres. Praksisen i dag varierer noe.

Dette spørsmålet bør derfor drøftes nærmere med de trossamfunnene som gjennomfører omskjæring senere enn den foreslåtte aldersgrensen.

c) Krav om smertelindring

Spørsmålet om smertelindring i tilknytning til inngrepet er et kontroversielt tema. Forskning om smertelindringens betydning er heller ikke entydig. Også her er det derfor viktig at departementet inviterer de berørte trossamfunn til en konsulterende dialog om spørsmålet.

Oppsummering

Selv om den uttalte hovedmålsettingen til departementet er å bidra til å redusere den reelle risikoen for skader knyttet til omskjæring av gutter, noe som ombudet åpenbart er positiv til, er ombudet kritisk til flere sider av høringsforslaget.

Departementet har for det første ikke innhentet og synliggjort hvilken kunnskap de har som tilsier at det kreves en lovendring.

Departementets forslag berører for det andre en lovlig praksis i Norge i dag. Når departementet på denne måten griper inn og forsøker å endre på minoriteters rituelle praksiser og tradisjoner som i utgangspunktet anses som legitime, er sjansene store for at målgruppen oppfatter utspillet som religions- og minoritetsfiendtlige. Sjansen i denne saken er særlig stor fordi forslaget heller ikke berører den store majoriteten av gutter og menn i Norge i dag.

For det tredje foreligger det et konsekvensetisk dilemma i saken, ved at lovgivning som virkemiddel kun er et poeng dersom det leder til en endret adferd. Faren for reaksjoner fra berørte målgrupper som nevnt over, er foruten det åpenbare, at det bidrar til et dårligere klima for samhandling og felleskap, at lovendringen ikke får noen eller liten effekt på problemet som skal løses. I Sverige, som praktiserer en ordning på linje med modell A i dag, viste en evaluering gjennomført i 2005 at det var grunn til å tro at rituell omskjæring fortsatt fant sted utenfor helsetjenestene og av folk som ikke hadde særskilt tillatelse til det.

Ombudet oppfordrer derfor departementet i det videre arbeidet til å sørge for å synliggjøre kunnskapen som er grunnlaget for bekymringen og at målgruppen for forslaget inviteres til å være med i utformingen av mulige forbedringer som kan bidra til å redusere den reelle risikoen forbundet med omskjæring av gutter.

Med vennlig hilsen

Sunniva Ørstavik
Likestillings- og diskrimineringsombudet

Heidi Wyller
seniorrådgiver